

УДК 378:78

Ходоровська І.М.,

викладач кафедри теорії та методики

музичного мистецтва

Інституту мистецтв

Київського університету імені Бориса Грінченка

РОЗВИТОК ГАРМОНІЧНОГО СЛУХУ
ЯК НЕОБХІДНОЇ СКЛАДОВОЇ
ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті досліджується питання розвитку гармонічного слуху майбутніх вчителів музичного мистецтва. Автор визначає сутність понять «гармонічний слух», «гармонічний слух майбутнього вчителя музичного мистецтва»; з'ясовує зміст фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва; надає методичні поради щодо розвитку гармонічного слуху студентів на заняттях сольфеджіо. Особлива увага приділяється психолого-фізіологічному аспекту формування гармонічного слуху студентів з абсолютним та відносним слухом.

Ключові слова: *гармонічний слух, фахова підготовка, майбутні вчителі музичного мистецтва.*

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. В умовах бурхливого посилення інтеграційних процесів у всіх сферах життєдіяльності нашої держави вдосконалення навчального процесу у вищій школі набуває першочергового значення. Потреба створення ефективних педагогічних методик навчання зумовлює оновлення національної освіти та підготовки фахівця нової якості. У руслі наукових пошуків та реформувань знаходиться також педагогіка мистецтва. Фахова підготовка майбутніх вчителів музичного мистецтва у вищому педагогічному навчальному закладі входить до структури їх професійної підготовки та передбачає

оволодіння студентами комплексом спеціальних знань, умінь та навичок із дисциплін історико-музикознавчого, теоретичного, вокально-хорового та інструментального циклів.

Особливого значення у рамках фахової підготовки набуває музично-теоретична підготовка, що здійснюється переважно у процесі опанування курсу «Сольфеджіо». Даний практичний курс спрямований на формування та розвиток у студентів музичного слуху, пам'яті, вмінь та навичок сольфеджування. У зв'язку з цим важливим моментом при підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва є розвиток у них гармонічного слуху.

Аналіз наукових досліджень. Розробка та впровадження інноваційної методики музично-теоретичного навчання вимагає врахування специфіки діяльності педагогів-музикантів у контексті сучасних наукових підходів. Питання їх фахової підготовки висвітлені в працях Ю. Алієва, О. Апраксіної, Л. Арчажникової, Л. Безбородової, Н. Ветлугіної, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької. Аналіз наукових досягнень з проблеми розвитку та формування гармонічного слуху (Т.Б. Альохіна, Т.В. Бушина, О.І. Дунаєва, Р.К. Печелюнас та ін.) у студентів музичних навчальних закладів освіти дозволив констатувати наявність інтересу сучасних науковців до даного питання. Однак науковці більше звертаються до проблеми розвитку гармонічного слуху учнів спеціалізованих шкіл мистецького спрямування, музичних шкіл, шкіл мистецтв, а питання розвитку гармонічного слуху майбутніх вчителів музичного мистецтва залишається недостатньо дослідженим у науковій літературі.

Формулювання мети та завдань статті. Мета статті — дослідити питання розвитку гармонічного слуху майбутніх вчителів музичного мистецтва як необхідної складової фахової підготовки.

Завдання дослідження:

1. визначити сутність понять «гармонічний слух», «гармонічний слух майбутнього вчителя музичного мистецтва»;
2. з'ясувати зміст фахової підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва;
3. надати методичні поради щодо розвитку гармонічного слуху студентів.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі гармонічний слух визначається як здатність сприймати багатоголосну музику, відтворювати її в музично-слухових уявленнях, здійснювати фонетичний

та функціональний аналіз співзвуч, визначати структурні компоненти акордів (тони, інтервали, групи тонів і інтервалів), їх висотне положення і співвідношення один з одним, а також відтворювати їх в розкладеному (арпеджованому) вигляді голосом, або на якому-небудь музичному інструменті [1]. На практиці розвинений гармонічний слух може допомогти у процесі підбору на слух акомпанементу до заданої мелодії або під час співу в багатоголосному хорі.

Сприйняття співзвуч може бути тембровим і гармонічним. При тембровому сприйнятті одне співзвуччя сприймається як один звук певного тембру. При гармонічному сприйнятті співзвуччя сприймається як декілька висотних звуків в одному тембровому забарвленні. Гармонічний слух у своєму розвитку може сильно відставати від мелодичного і навіть бути відсутнім на початковому етапі розвитку музичного слуху.

Гармонічний слух майбутнього вчителя музичного мистецтва характеризується своєю сформованістю та розвиненістю. Студенти вищих навчальних закладів освіти мистецького спрямування володіють вміннями слухового аналізу гармонічних співзвуч, можуть виділяти слухом окремі звуки, розрізняти їх висоту, відчленовувати їх від загального тембрального забарвлення. Особи, які мають абсолютний слух, можуть без зайвих зусиль впоратися із слуховим аналізом на заняттях сольфеджіо. Гармонічне сприйняття виникає лише тоді, коли у співзвуччі або у акорді особистість чує кілька висотних вершин в одному тембральному забарвленні. Студенти, які не мають абсолютного слуху, виокремлюють слухом не окремі звуки в ізольованому співзвуччі, а окремі звуковисотні лінії, окремі голоси з багатоголосного музичного руху і після цього визначають функції акордів [2].

Фахова підготовка майбутніх вчителів музичного мистецтва розуміється як підготовка, що передбачає здобуття, поглиблення та інтеграцію філософських, психологічних, мистецтвознавчих, музично-педагогічних, загальнопедагогічних та спеціальних музичних знань та вмінь, застосування їх на практиці; створення спеціальних умов для формування особистості сучасного вчителя-просвітника, спеціаліста широкого гуманітарного профілю. Поглиблення фахової компетентності майбутніх вчителів музичного мистецтва є запорукою того, що молоді спеціалісти зможуть

на належному рівні виконувати свої професійні обов'язки у стінах загальноосвітніх шкіл.

Зміст фахової музично-педагогічної підготовки майбутніх вчителів музики полягає у засвоєнні ними системи узагальнених знань про закономірності розвитку теорії та історії музики, про сутність та специфіку музичного мистецтва як засобу художнього відображення дійсності, його суспільно-історичної зумовленості та соціальної значущості; знань основних категорій музичного мистецтва і музикознавчих понять, необхідних у практичній діяльності (зміст і форма твору, музичний образ і музична мова, музична драматургія, засоби музичної виразності тощо, а також розуміння інтонаційної природи музичного мистецтва, його жанрової основи, художньо-структурних особливостей різних музичних жанрів).

Фахову підготовку майбутнього вчителя музики забезпечують навчальні дисципліни предметно-фахового циклу, метою яких є всебічна гуманітаризація процесу музичної освіти, інтеграція її з іншими видами художньої творчості, багатопрофільність музичної освіти та фундаменталізація набутих навичок.

Теоретичний блок фахової підготовки майбутніх вчителів музики складають музично-історичні та музично-теоретичні знання. Музично-історичні знання дозволяють майбутньому вчителю музики отримати цілісну картину виникнення та розвитку музики як виду мистецтва, проаналізувати її стилістичну еволюцію через призму різних епох та народів, ознайомитися з кращими зразками творів багатьох композиторів під час слухання музики на лекціях тощо. Основними навчальними дисциплінами даного блоку є історія української та зарубіжної музики.

Музично-теоретичні знання конче необхідні вчителю музики і для отримання професії, і для здійснення професійної діяльності. Без наявності музично-теоретичних знань вчитель музики не зможе проаналізувати та усвідомити структурну будову музичних творів, засвоїти значний комплекс знаків та позначень, що використовуються у нотному тексті. Окрім того, вивчення таких дисциплін як сольфеджіо, гармонія, поліфонія необхідне для розвитку мелодичного та гармонічного слуху — тобто для професійних навичок.

У процесі розвитку гармонічного слуху студентів I–II курсів на заняттях сольфеджіо велику роль відіграє такий вид діяльності як слуховий аналіз. Гармонічний слух розвивається у процесі

роботи над багатоголосною музикою, зокрема поліфонічного складу, при наявності досить розвиненого ладового чуття та досить стійких і яскравих слухових уявлень. Під час проведення слухового аналізу бажано використовувати приклади поліфонічної музики. Робота над поліфонією вимагає гармонічного сприйняття, виділення слухом декількох мелодичних ліній.

До порад, які допоможуть розвинути гармонічний слух у студентів, можна віднести такі:

1. Перед визначенням інтервалу або акорду необхідно зосереджено прослуховувати музичну тканину кожної мелодичної лінії.

2. Бажано тренувати вміння чітко уявляти собі мелодію, інакше не можна виділити її функціональні акорди з багатоголосної музики. Гармонічний слух розвивається на основі досить розвинутого мелодичного слуху.

3. Необхідно працювати над відтворенням почутого багатоголосся та над закріпленням внутрішніх слухових уявлень. Внутрішні уявлення на початковому етапі розвитку слуху бувають слабкими та неясними; їх стан вимагає перевірки та уточнення звучання. Перевіркою внутрішніх слухових уявлень є спів про себе, рухи голового апарату допомагають уточнити внутрішні уявлення співзвуч. Існуючий в педагогічній практиці прийом визначення акорду шляхом проспівування його звуків та подальшого усвідомлення поєднання цих звуків — неповноцінний, оскільки заснований лише на одній стороні гармонічного слуху; акорд сприймається не гармонічно, а мелодично. Студентам з розвиненим гармонічним слухом, з чіткими внутрішніми слуховими уявленнями акорду, можна рекомендувати проспівування окремих його звуків у будь-якому розташуванні.

Висновки. На основі вищевикладеного можна зробити наступний висновок: розвиток гармонічного слуху — це справа складна, комплексна, у якій задіяна музична пам'ять, уява, внутрішні слухові уявлення, голосовий апарат людини, але дуже необхідна у фаховій підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва, який має бути не тільки теоретично обізнаним, але і практично «підкованим» у питаннях гри та аналізу музичних творів.

Перспективи та подальші пошуки у русі даної проблематики можуть торкатися питань методів та прийомів розвитку гармонічного слуху майбутніх вчителів музичного мистецтва, інтерактивних форм роботи зі студентами на заняттях сольфеджіо тощо.

ДЖЕРЕЛА

1. Алехина Т.Б. Гармонический слух и основы методики его развития [Электронный ресурс] : [Социальная сеть работников образования] / Татьяна Борисовна Алёхина. — Режим доступа : <http://nsportal.ru/shkola/muzyka/library/2014/02/19/garmonicheskiy-slukh-i-osnovy-metodiki-ego-razvitiya>
2. Бушина Т.В. Основы формирования и развития гармонического слуха [Электронный ресурс] : [Электронный журнал «Экстернат»] / Татьяна Вячеславовна Бушина. — Режим доступа : <http://ext.spb.ru/index.php/2011-03-29-09-03-14/118-additional-education/2691-2013-04-10-07-58-52.html>
3. Жарков А. Тембр как фактор интонирования музыкального произведения / А. Жарков // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. — К. : НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2002. — № 21. — С. 270–277.
4. Побережна Г.І. Загальна теорія музики : підручник / Г.І. Побережна, Т.В. Щериця. — К. : Вища школа, 2004. — 303 с. : іл.

В статье исследуется вопрос развития гармонического слуха будущих учителей музыкального искусства. Автор определяет сущность понятий «гармонический слух», «гармонический слух будущего учителя музыкального искусства»; определяет содержание профессиональной подготовки будущих учителей музыкального искусства; даёт методические советы по развитию гармонического слуха студентов на занятиях сольфеджио. Особое внимание уделяется психолого-физиологическому аспекту формирования гармонического слуха студентов с абсолютным и относительным слухом.

Ключевые слова: гармонический слух, профессиональная подготовка, будущие учителя музыкального искусства.

The article explores the development of future music teachers' harmonic hearing. The author defines the essence of the concepts of "harmonic hearing", "harmonic hearing of future teacher of music art"; clarifies the content

of future music teachers' professional training; provides methodological advice on the development of students' harmonic hearing at the solfeggio classes. Special attention is paid to psychological and physiological aspects of the formation of students' harmonic hearing with absolute and relative absolute hearing.

Key words: *harmonic hearing training, professional training, future music teachers.*

УДК 378:78.071.2]:004

Ходоровський В.І.,

старший викладач

кафедри інструментально-

виконавської майстерності

Інституту мистецтв

Київського університету імені Бориса Грінченка

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

У статті розкрито зміст та ключові елементи інструментально-виконавської підготовки студентів мистецьких факультетів на основі наукових досліджень ХХ–ХХІ століть. Автор обґрунтовує місце і значення комп'ютерних інформаційних технологій у системі інструментально-виконавської підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва. Пропонує впроваджувати такі наочні та практичні методи роботи, як: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, частково-пошуковий, проблемно-пошуковий та творчий, з включенням інформаційних комп'ютерних технологій в освітню діяльність студентів.